

ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття присвячена теоретико-методичним проблемам дослідження особливостей проведення державної фінансової політики. Проаналізовано підходи до формування доходів держави.

Стаття посвящена теоретико-методическим проблемам исследования особенностей проведения государственной финансовой политики. Проанализированы подходы к формированию доходов государства.

The article is devoted to the theoretical-and-methodical problems of research of conduction of the state financial policy peculiarities. The approaches to formation of the state profits are analyzed.

В сучасних умовах проведення економічної політики у багатьох країнах основним завданням фінансової політики є досягнення макроекономічної рівноваги між сукупним попитом та сукупною пропозицією. У цьому регулюючому процесі беруть участь усі елементи фінансової системи, але найбільш важливу роль відіграють державні доходи і витрати та вміння управлінців ефективно ними розпоряджатись.

У цьому контексті важливе значення набуває фіскальна політика, тобто політика державних доходів і витрат.

Основними завданнями політики доходів на сьогодні можливо визначити:

- збір коштів для формування фінансових фондів, за допомогою яких можливо здійснювати впливи на макроекономічну рівновагу;
- досягнення регулюючого ефекту за рахунок застосування раціональних методів вилучення ресурсів (наприклад, маніпулювання податковими ставками).

Головними продуцентами при збиранні державою доходів визначають:

- приватні домогосподарства, підприємства та організації;
- адміністративно-територіальні утворення, як джерела грошових надходжень;
- суспільні інституції;
- закордонні джерела.

В залежності від методів формування державних коштів, розрізняють наступні форми доходів держави:

- податкові й неподаткові;
- звичайні (постійні) й надзвичайні (тимчасові, періодичні);
- ті, що одержуються за рахунок зустрічних послуг та без усялякого відшкодування.

Свого часу німецький науковець Ф. Ноймарк запропонував такі дві відмінні форми до-

ходів держави, як:

Перша – це доходи від приватного сектору, якими є:

- доходи від продажу продукції й послуг, які виробляють державні підприємства;
- доходи від здавання у оренду об'єктів державної власності;
- доходи у вигляді податків, зборів, мита, штрафів тощо.

Друга – це доходи від державного сектору:

- доходи, які одержані від національного господарства;
- доходи, які надійшли з-за кордону (допомога, репарації тощо);
- доходи, які одержані на основі обмінних операцій (відсотки за кредити).

Можливо запропонувати виділити (якщо вони закладені та враховуються) доходи від проведення діяльності з управління частками державних акцій та облігацій у корпоративних підприємствах, де держава бере участь, а також у створених державою корпоративних утвореннях, якими є, наприклад, державне акціонерне товариство «Ощадний банк», страхова компанія «Оранта» та інші заклади.

Серед цих різноманітних державних доходів найбільш розповсюдженою формою примусового вилучення коштів (без урахування зустрічних послуг) визначаються податки. Наприклад, за допомогою податків розвинуті країни мобілізують від 27...29 % валового національного продукту (США та Японія) й до 53 % (Швеція). Таким чином, податки є обов'язковими платежами, які сплачують у доход держави юридичні та фізичні особи, якими є підприємства, організації, громадяни. Як відмічав Б. Франклін, «...в житті немає нічого неминучого, окрім смерті та податків».

Слід відмітити, що з часом були виокремлені

різні види податків. Наприклад, за платоспроможністю населення й підприємств податки були класифіковані на прямі та непрямі (побічні). Прямі податки сплачуються суб'єктами оподаткування безпосередньо (прибутковий податок з юридичних й фізичних осіб, податок на нерухомість, податок на операції із цінними паперами тощо) та вони прямо пропорційні їх платоспроможності. До того ж, розмір цих податків їх платник знає точно. Непрямі (побічні) податки – це надбавки, які включаються державними органами в ціну товарів та послуг (зокрема акцизи). В залежності від використання, податки поділяються на загальні й специфічні. Загальні податки використовуються на фінансування поточних і капітальних витрат державного й місцевих бюджетів, без закріплення за якимось певним видом витрат. Специфічні ж податки мають цільове призначення (наприклад, відрахування на соціальне страхування або сплати до дорожніх фондів).

За ступенем вагомості вкладу у формування доходів держави розрізняють основні й допоміжні податки. До основних податків можливо віднести:

- індивідуальний прибутковий податок (відношення якого до ВВП складає в середньому по розвинених країнах близько 12 %);
- податок на додану вартість (біля 6 %);
- податок на прибуток корпорацій (3 %).

До додаткових податків відносять:

- податок на майно (біля 2 %) та на спадщину;
- окремі споживчі податки (наприклад, на горілчані й тютюнові вироби, як це введено в Україні);
- особливі податки, які визначаються за принципом еквівалентності (наприклад, податок на автотранспортні засоби).

Відомо, що доходи держави залежать також і від ставок податків. Адже податкова ставка – це законодавчо встановлений розмір податку на одиницю оподаткування. Відповідно, що існують різні види податкових ставок, серед яких слід виділити такі, як:

- тверді, які встановлюються в абсолютній сумі на одиницю обкладання, незалежно від розмірів доходу (наприклад, на тонну нафти);
- пропорційні, які діють у однаковому процентному відношенні до об'єкту податку;

У 80-х рр. минулого століття засновник нової податкової реформи в США А. Лаффер довів припущення того, що податкові ставки виявляють впливи на ділову активність, безпосередньо впливаючи на економічні стимули. То-

му податкові ставки, які беруться із балансового прибутку, повинні бути на рівні 30...40 %, що відповідає інтересам виробників, і про що свідчить світова практика.

Підприємствам і підприємцям, які займаються торговельно-посередницькою діяльністю, за цими визначеннями, слід встановити податки в розмірі 35...40 %, а податок на додану вартість – 18...20 %.

Застосування ставок оподаткування, які існували у розвинених країнах світу в 90-х рр. минулого століття, можливо проаналізувати по запропонованій табл. 1.

Таблиця 1

Ставки оподаткування, які застосовувались у розвинених країнах у 1993 р. (%%)

Країни	Прибутковий податок (максимальна ставка)	Податок на прибуток корпорацій (максимальна ставка)	ПДВ (нормативна ставка)
Велика Британія	40	33	18
Італія	59	48	19
Німеччина	53	45	14
Франція	57	34	19
США	36	45	-
Японія	65	44	3

За даними, які представлені в табл. 1, можливо відмітити, що у розвинених країнах здійснюється податкова політика за достатньо близькими правилами встановлених показників. Дійсно, у світовій практиці вироблено оптимальне співвідношення між ставками різних видів податків:

- максимальний рівень прибуткового податку складає в середньому 40...50 %;
- корпоративного – 35...45 %;
- середня ставка податку на додану вартість – 12...18 %.

Звичайно, існує й певна диференціація у застосуванні ставок податків, яка спирається на специфіку та певні особливості тієї або іншої країни.

На формування доходів держави впливають також і тенденції відходу суб'єктів економічної діяльності від оподаткування. Адже накопичена практика відмічає, що існують легальні та нелегальні форми відходу від сплати податків. Деякі науковці вважають, що податкові поруш-

ники, використовуючи різноманітні засоби приховування доходів, привласнюють у 20 (двадцять) разів більше коштів, ніж звичайна кримінальна діяльність.

Форми відходу від оподаткування можливо проранжувати за наступними ознаками:

До легальних форм відходу від сплати податків можливо віднести:

- відмову від сфери діяльності, або об'єктів споживання, які оподатковуються високими ставками податків;

- компенсацію податкових вилучень за рахунок додаткової праці, через підвищення продуктивності й зниження витрат виробництва;

- перекладення податкового тягара на інших учасників економічного процесу за допомогою ціни;

- випуск підприємством облігацій й встановлення за ними високих процентів доходу або збільшення дивідендів чи доходів по корпоративним правам.

До нелегальних форм відходу від сплати податків відносяться:

- уникнення від ставлення на облік у податкових органах;

- відмова від звітності, або порушення її обов'язкової форми;

- відхилення від надання декларації про доходи;

- хитрування із бухгалтерською звітністю з метою зменшення доходів або збільшення витрат;

- ведення подвійної бухгалтерії;

- відкриття у банках без дозволу декількох рахунків чи здійснення своєї діяльності через рахунки інших фірм;

- оформлення ввозу товарів, як транзитних, з продажем їх у межах своєї країни;

- підкуп податкових службовців.

Всі ці відомі дії змушують до вжиття жорсткого контролю та введення сурових санкцій за порушення податкового законодавства.

Підсумовуючи проведене узагальнення особливостей проведення державної фінансової політики, слід відмітити, що сама система оподаткування характеризується глибоким протиріччям цільових установок: з одного боку, існує необхідність забезпечити вилучення у суб'єктів економіки значних фінансових ресурсів, а з іншого – не допустити зниження їх ділової активності.

Таким чином, можливо констатувати, що такі дії можливо досягати за рахунок розумного компромісу, тобто дотримання основних принципів економічної діяльності та впливів на неї.

БИБЛЮГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси: Навч. пос. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик / За заг. ред. В. Д. Базилевича. – К.: АТІКА, 2002. – 368 с.
2. Беляев О. О. Економічна політика: Навч. пос. / О. О. Беляев та ін. – К.: КНЕУ, 2004. – 383 с.
3. Буряковский В. В. Налоги: Учебн. пос. / В. В. Буряковский и др. – Д.: Пороги, 1998. – 611 с.
4. Василик О. Д. Теорія фінансів. – К.: Основи, 2002. – 547 с.
5. Власюк В. Є. Важелі управлінських впливів на проведення фінансово-кредитної політики: Монографія. – Д.: ДНУЗТ, 2006. – 268 с.
6. Власюк В. Є. Державний вплив на становлення фінансово-кредитної системи // Фінанси України. – № 10 (107), жовтень 2004. – С. 89-94.
7. Деньги: [Публ. заруб. учен. экономистов по вопросам ден. политики в условиях рыночн. отношений / Сост., авт. вступ. ст. А. А. Чухно]. – К.: Украина, 1997. – 509 с.

Надійшла до редколегії 22.04.2008.